

Historie: 89. Vztah českých baptistů a státu

2.

A jak to bude dál - více baptisticky, méně baptisticky nebo úplně ne baptisticky?

Druhá část článku [Vztah baptistů a státu 1.](#)

Historie

Vztah českých baptistů a státu 2.

III. OBDOBÍ OD ROKU 1948 DO ROKU 1990

Převzetím moci komunistickou stranou v únoru 1948 došlo k nové koncepci státní politiky vůči církvím, zaměřené na omezování náboženské svobody a přímo na likvidaci církví. V roce 1949 schválilo Národní shromáždění zákon č.228/1949 Sb. o zřízení Státního úřadu pro věci církevní a zákony č.218-223/1949 Sb. o hospodářském zabezpečení církví státem.

Zákony zatlačily církve zcela do područí státních orgánů. Stanovovaly, že jakoukoliv duchovenskou činnost mohou vykonávat duchovní jen se státním souhlasem, na místě zřízeném se státním souhlasem, každé ustanovení (volba, jmenování) duchovního na místo zřízené se státním souhlasem vyžadoval předchozí souhlas státu. Na duchovních byl vyžadován "slib věrnosti".

Baptistům, odmítajícím jakoukoliv hierarchii, znělo velmi podivně, že od platnosti zákona existují duchovní I.,II. a III. stupnice. Vznikl Státní úřad pro věci církevní jako vrchní orgán státního dozoru nad církvemi (v roce 1956 byl Státní úřad zrušen, ale veškerá jeho činnost beze změny byla vykonávána Sekretariátem pro věci církevní ministerstva školství a kultury), na okresní národní výbory nastoupili referenti pro věci církevní, sledující jednotlivé sbory (vyžadovali hlášení o počtu členů sborů, jména členů staršovstev, hlášení návštěv a vyžadování předchozího souhlasu k nim, sledovali počet církevních sňatků, pohřbů, křtů, vyučování náboženství, schůzky duchovních, kontrola a omezování dispozice s církevním majetkem atd.)

Státní úředníci mohli vlastně svévolně zasahovat téměř do všech oblastí církevního života. Aby si komunistická diktatura moc nad církvemi pojistila, byl trestní zákon č.86/1950 Sb. opatřen §173, který stanovil "kdo v úmyslu mařit nebo ztěžovat výkon státního dozoru nad církví nebo náboženskou společností poruší zákon o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta." Zákony fakticky znemožňovaly uplatnění kongregačního zřízení v církvích, zásada "svobodná církev ve svobodném státě" vzala za své.

Přestože kongregační zřízení patřilo vždy k nejzákladnějším baptistickým principům, podřídila se Bratrská jednota baptistů (Chelčického) těmto zákonům, na rozdíl od např. Křesťanských sborů či adventistů, u nichž pak nepodřízení se vedlo na čas k zákazu veřejné činnosti. Po celou dobu komunistické vlády byli křesťané objektem zájmu a nátlaku Státní bezpečnosti.

Od počátku padesátých let se stala Bratrská jednota baptistů objektem tvrdé státní represe. V roce 1952 bylo zatčeno 13 kazatelů. Vedení Jednoty bylo obviněno z toho, že je iniciátorem a organizátorem špionážní sítě ve prospěch imperialistických mocností, že se zúčastnilo rozvratné činnosti protistátní skupiny zahraničního agenta Zemly, že prostřednictvím zrádce Renftla předalo americkému agentovi zařízení pro zjišťování polohy letadel v noci, že se aktivně podílelo na plánech světové reakce znemožnit budovatelské úsilí lidu a z dalších podobných nesmyslů.

V procesu, který se konal 26. -27.6.1953 v Chrudimi, byli představitelé Jednoty odsouzeni k trestům od 18 do 5let vězení, ostatní kazatelé byli odsouzeni v dalším procesu k trestům vězení od 4 do 1 roku.

Když v roce 1954 byla zpracována představiteli některých církví a v edicích Blahoslav a Kalich vydána brožura "V zemi Husa a Komenského" s informacemi o nekatolických církvích, bylo o všech referováno kladně, jen o Bratrské jednotě baptistů musela být čtvrtina textu věnována tomu, že *"někteří z předních představitelů jednoty se uchýlili od směru křesťanských baptistických zásad a zneužili jak důvěry věřících, tak důvěry našeho lidu, když se věnovali činnosti, která neměla nic společného s životem náboženským a církevním. Svými činy ohrozili výsledky budovatelské práce našeho lidu a museli proto být potrestáni."*

V důsledku státního tlaku přestával být výkonný orgán Bratrské jednoty baptistů - Rada starších, orgánem koordinujícím spolupráci baptistických sborů a stával se církevním ústředím na němž se vyžadovala odpovědnost a pravomoci, které byly v rozporu s baptistickými zásadami. Přesto se sbory i Rada starších snažily zachovat zbytky kongregačního zřízení a vždycky se k nim alespoň formálně hlásily.

Rok 1960 byl vedením komunistické strany a státu určen státi se rokem dovršení vítězství socialismu v Československu. Soukromý sektor hospodářství byl zlikvidován a byla provedena kolektivizace zemědělství. Vítězství socialismu bylo zakotveno v nové "socialistické" ústavě, přijaté v tomto roce a bylo vyjádřeno i novým názvem státu Československá socialistická republika.

Nová ústava sice zaručovala svobodu svědomí, shromažďování i další občanská a lidská práva, ve skutečnosti však byla tato práva jen "na papíře". V rozporu s proklamovanou svobodou svědomí už samotná ústava zakotvila, že výchova a veškeré vzdělávání se děje v duchu tzv. vědeckého světového názoru, tedy ateistického marxismu-leninismu. Byla snaha prosadit podobnou formulaci i do zákona o rodině, což znamenalo pro křesťanské rodiny značné nebezpečí. Příležitostně byly činěny návrhy na změnu církevních zákonů, ale bylo to vždy státní správou stroze odmítnuto.

Na konferenci Bratrské jednoty baptistů v roce 1963 zástupce ministerstva školství a kultury John prohlašuje, že "církevní zákony nebudou změněny, protože uplynulé roky potvrdily jejich účelnost". Vývoj v druhé polovině šedesátých let přece jen signalizoval jemné uvolnění situace, i když přes síto

církevních tajemníků a dozorců Státní bezpečnosti se změny do sborů téměř nedostaly.

Vrcholem uvolnění byl rok 1968, "Pražské jaro". V Bratrské jednotě baptistů ožila snaha po odluce církve od státu a konference, která se sešla na jaře roku 1969 v Brně pověřila radu starších, projednáním této věci s příslušnými státními orgány. Konference přijala nový dokument s ne baptistickým názvem "Ústava církve baptistů v ČSSR", v níž bylo zakotveno, že "církev baptistů je společenstvím samostatných sborů na území ČSSR. K spravování církve slouží volené orgány, a to: Oblastní rady starších (*Rada starších pro Čechy a Moravu, Rada starších pro Slovensko*) a Ústřední rada starších. Sборы a tyto rady jsou právnické osoby".

Ústava byla samozřejmě vtěsnána do stále platících církevních zákonů, takže některým baptistům se situace jevila takto: "Za hlavní problém Jednoty pokládáme to, že se v ní stále projevují tendence odporující kongregačnímu zřízení. Některá opatření Jednoty v nedávné minulosti odporovala i naší ústavě, která sama kongregační není i když má kongregacionalismus v preambuli" (sbor Praha 4 v roce 1973).

"Normalizace" poměrů ve společnosti po roce 1970 znamenala návrat k tuhé proticírkevní politice státu, která byla ještě zostřována při příležitostech jako byla např. kampaň za dodržování lidských práv amerického presidenta a baptisty J. Cartra, vystoupení Charty 77, Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě apod. Odluka církve od státu se opět pro baptisty stala neuskutečnitelným snem. Tlak na církve však způsobil, že odluka od státu se stala přáním i dalších církví, nejen těch, které se hlásily ke kongregacionalismu. Požadavek odluky od státu se objevil i v petici českých a moravských katolíků v osmdesátých letech.

Konferencí Bratrské jednoty baptistů se zúčastňovali zástupci Sekretariátu pro věci církevní, takže mohlo dojít i k takovýmto situacím: Při konferenci v Praze v roce 1975 zástupce ministerstva dr. Kafka připomenul Helsinskou konferenci o bezpečnosti a spolupráci v Evropě, načež kazatel Šperl navrhl doplnit usnesení konference o text závěrečného dokumentu této konference, který se týkal přiznání spravedlivých práv a hospodářské, politické a také náboženské svobody všem národům a jednotlivcům - stalo se.

V roce 1976 se kazatel Lehotzký při konferenci dotazuje zástupce ministerstva Šnýdra, proč dochází k potížím při přijímání dětí z věřících rodin do škol vyšších stupňů a k nesnázím věřících občanů na pracovištích.

Ten trapně vysvětluje, že "při přijímání na školy se hledí na komplexní hodnocení, které zahrnuje mimo jiné i zájem na společenském dění, veřejných akcích atd. Kde toto chybí, tam nebývají přijímány ani děti členů KSČ.

Při některých směrech (např. studiu pedagogiky) se vyžaduje, aby kandidát studia byl stoupencem marx-leninského světového názoru, a proto nepřichází v úvahu přijetí těch, kdo mají názor zcela odlišný; učil by pak vlastně něco jiného, než v co sám věří. O propuštění ze zaměstnání z důvodů náboženských neví. Pokud by se takové případy vyskytly, je třeba je řešit v součinnosti se státní správou. I tam je však možné, že jde o funkce, kde jejich vykonavatel má být bezvýhradným stoupencem marx-leninského světového názoru".

V roce 1977 připravil pro jednání konference dr. Hovorka referát "Československé právní normy a zásady baptistů". Při jednání sdělil předseda Jednoty M. Kešjar, že materiál byl předložen orgánům státní správy a referent Sekretariátu pro věci církevní požadoval, aby byl přítomen při jeho čtení. Protože se nemohl dostavit, byl referát vypuštěn z programu konference.

Bratr Hovorka k tomu poznamenal, že teď aspoň bude mít dostatek času, aby referát podrobněji

propracoval – na konferenci se už referát jindy nedostal. Na stejné konferenci byla ustavena komise, která začala pracovat na revizi ústavy Bratrské jednoty baptistů.

Na program konference v roce 1981 se dostal jiný problém postavení církve ve společnosti. Po několika desetiletích se z povědomí občanů vytratila povědomost o jiných než “socialistických organizacích”.

Vztahy mezi socialistickými organizacemi navzájem se řídily hospodářským zákoníkem. Protože však církev bylo lze těžko považovat za socialistickou organizaci, vyskytovaly se problémy při nejrůznějších dodavatelsko-odběratelských vztazích, neboť podniky a obchody nevěděly, jak postupovat. I v tomto případě byla konferencí ustavena komise, která měla vypracovat elaborát, týkající se právního postavení baptistických sborů a Jednoty vůči státu a socialistickým organizacím.

Podle zákonů o hospodářském zabezpečení církví státem a o trestním postihu za maření dozoru státu nad církví byly církve sešněrovány až do pádu komunistického režimu.

LÉTA 1990 - 2000

Pád komunistické vlády znamenal i pád státního dozoru nad církvemi. Sekretariát pro věci církevní na ministerstvu kultury byl zrušen, stejně jako tajemníci na okresních národních výborech. Ústavním zákonem č. 23/1991 Sb. byla včleněna Listina základních práv a svobod do právního řádu České a Slovenské Federativní Republiky, jako její ústavní zákon a poté usnesením předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb. byla vyhlášena součástí ústavního pořádku České republiky.

Po dlouhých desetiletích byla nejen formálně, ale také fakticky uvedena do života zásada, že “svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání je zaručena. Každý má právo svobodně projevovat své náboženství nebo víru, buď sám nebo veřejně, bohoslužbou, vyučováním, náboženskými úkony nebo zachováváním obřadů”.

Zákon č. 308/1991 Sb. o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností výslovně stanovil, že církve a náboženské společnosti spravují své záležitosti nezávisle na státních orgánech. Osobám vykonávajícím duchovenskou činnost se dostalo práva vstupovat do veřejných zařízení sociální péče, zdravotnických zařízení, dětských domovů, ubytovacích objektů vojenských útvarů, do míst, kde se vykonává vazba, trest odnětí svobody, ochranné léčení a ochranná výchova.

Zákon rozuměl církví nebo náboženskou společností dobrovolné sdružení osob stejné náboženské víry v organizaci s vlastní strukturou, orgány, vnitřními předpisy a obřady. Na základě tohoto zákona však stát uznával za církve a náboženské společnosti pouze ty, které byly podle tohoto zákona registrovány.

Podle ustanovení zákona, že za registrované se považují církve a náboženské společnosti, které ke dni účinnosti zákona vyvíjely svou činnost ze zákona nebo na základě státního souhlasu, stala se registrovanou církví i Bratrská jednota baptistů, uvedená v seznamu registrovaných církví, který tento zákon obsahoval. Zákon České národní rady č. 161/1992 Sb. o registraci církví a náboženských společností stanovil orgánem registrujícím církev ministerstvo kultury, určil další podmínky registrace, ale postavení církví uvedených v seznamu zákona č. 308/1991 Sb. zůstalo stejné.

Financování registrovaných církví státem pokračovalo dál podle zákonů o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností. V situaci, která byla pro život církví přejná, většina z nich rychle zapomněla na dřívější řeči o odluce od státu a naopak začala zdůrazňovat své mimořádné postavení ve společnosti a svou nepostradatelnost.

Bratrská jednota baptistů chtěla dostát zásadám, ke kterým se baptisté hlásí a proto byla otázka úplné odluky od státu naléhavě nastolena. Po dlouhé diskusi, zda přijímat od státu finanční příspěvky na platy kazatelů či nikoliv, se čeští baptisté (na rozdíl od slovenských) rozhodli v roce 1993, přes tíživou ekonomickou situaci celé postkomunistické společnosti, peníze od státu nebrat.

A jak to bude dál - více baptisticky, méně baptisticky nebo úplně nebaptisticky?

J. Bistranin

Můžete také navštívit naši facebookovou stránku [Baptisté - Česká republika](#) nebo facebookovou skupinu [Zpravodaj baptistických sborů](#)